Lasteaiad peavad looma puudega lastele väikerühmi

Puutepunktide medal

Riik andis KOV-idele miljoneid lapsehoiuraha: kuhu see jäi?

Kes vastutab, kui puudega laps põgeneb invabussist?

Viimsi Raamatukogu
A 0 0 4 9 5 1

MÄRTS 2018

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!
Nr 66

Minu käed ja jalad: ISIKLIK ABISTAJA

Heiko Kruusi

Reformid ja tegelik elu

Euroopa Komisjoni algatusel on valmimas uurimistöö, milles analüüsitakse erinevates riikides läbiviidavaid tööturu- ja sotsiaalreforme, et leida seoseid reformide metoodikate ja tulemuste vahel. Lihtsamalt öelduna tahetakse teada saada, millised töötutele või tervisekahjustustega inimestele pakutavad tugimeetmed on tõesti tõhusad, aidates neil ka tööle saada ja elujärge parandada.

Märtsi keskel toimus Brüsselis uuringu lõppraporti kokkupaneku eelne konverents, kus tutvustati esialgseid järeldusi. Neist nähtub, et paljude maade kulukad reformid, mille eesmärgiks on olnud inimeste aktiviseerimine ja neile teenuste pakkumine, ei ole olnud tõhusad. Kuigi avalikku raha on kulutatud palju, ei ole suurenenud riskigruppide tööhõive ega vähenenud vaesus. Mis kõige veidram – paljudel juhtudel pole kasvanud ka inimeste rahulolu neile pakutava abiga. Kõigi kolme näitaja osas jäid tulemused, hoolimata reformidele kulutatud rahast, tagasihoidlikuks isegi hoolivates põhjamaades, nagu Taani ja Soome.

Mida siis edasi teha? Uuringumeeskond soovitab riikidel pöörata väga suurt tähelepanu reformide tasuvusele, seda juba esmases väljatöötamisfaasis. Muidu võib juhtuda, et tahetakse teha suurt ja ilusat asja, aga välja kukub nii, et ressurss, millega võiks inimeste elujärge parandada, lastakse hoopis tuulde. Selle asemel võiks kaaluda kohalike tegevuste rohujuuretasandil rahastamist jms. Mõtteid, mis ka Eesti jaoks aktuaalsed, leiab peatselt valmivast lõppraportist veel.

Tiina Kangro, peatoimetaja

Puutepunktide KULDMEDAL

Igal kevadel annab „Puutepunkt" autasu inimesele või organisatsioonile, kes on korda saatnud midagi kaalukat puudega inimeste ja omaksehooldajate elu kergendamiseks. Tänavune kuldmedal läheb Tartu Herbert Masingu koolile.

Juba aastaid räägime sellest, et Eestisse on vaja autismikeskust. Autismispektri häirega lapsi tuleb järjest juurde, aga me ei suuda tagada neile ja nende lähedastele õigeaegset nõustamist ja tõhusat abi. Masingu kool, eriti jõuliselt väsimatu koolijuhi Tiina Kallavuse juhtimisel, on palju ära teinud selleks, et ületada oma formaalseid piire Tartu linna 250 autismispektri häire või mitmikdiagnoosiga lapse õpetamisel ning täita jõudumööda ka riiklikult puuduva autismikeskuse rolli.

Kooli personal on välja töötanud pikaajalise integreeritud rehabilitatsiooniteenuste programmi, keerulisematele lastele pakutakse ööpäevaringset ravikodu teenust, miljööteraapiat. Koolitamas käiakse ka väljaspool oma maja, nõustatakse peresid üle kogu Eesti, sageli palju laiemas probleemide spektris kui kooli enda sihtgrupp.

Masingu koolis õpivad normintellektiga lapsed, kellest paljud jõuavad, hoolimata oma keerulistest puuetest, sealsete õpetajate ja muude erialaspetsialistide professionaalse ja järjekindla toega välja ülikoolini. Ka riik võiks märgata seda tööd ja lähtuda põhimõttest, et kus on potentsiaali, sinna lisatakse ressurssi ja volitusi. Masingu kooli baasil võiks sündida autismikeskus, mis hakkaks arendama ja koordineerima eripedagoogilist ja sotsiaalse suunitlusega tööd kõigis autismivaldkondades, sõlmides kokku erinevates asutustes ja ühingutes tekkinud kompetentsi kogu Eesti jaoks. Maailmas on selliseid häid näiteid küllaga. ***Puutepunktide toimetus***

PUUTEPUNKTID

Ilmub alates oktoobrist 2011
Väljaandja MTÜ Puutepunktid
Registrikood 80334985
A/a EE452200221053907379
E-post info@puutepunkt.ee
Tellimine www.puutepunkt.ee

© OÜ Haridusmeedia 2018
Peatoimetaja Tiina Kangro
Toimetaja Anne Lill
Kujundaja Heiko Kruusi
Keeletoimetaja Kaja Randam
Trükiarv 8900

Viimsi Raamatukogu

KOV-id jätsid kasutamata 2 000 000 € puudega laste lapsehoiuraha

Kuigi riik jagas omavalitsustele eelmiseks aastaks 2,65 miljonit eurot kuni 18-aastaste puudega laste peredele lapsehoiu ja muude sama eesmärgiga teenuste osutamiseks, jätsid omavalitsused suure osa sellest lihtsalt kasutamata.

Samal ajal käisid paljud pered omavalitsuste sotsiaalosakondades abi ja teenuseid palumas, kuid mitmel pool öeldi neile, et kuna raha ei ole, siis teenuseid ei saa.

Eraldatud 2,65 miljonist eurost jäi omavalitsustel kasutamata 2 miljonit eurot. Teenuseid osutati aasta jooksul siiski 1,9 miljoni euro eest, sest omavalitsuste valduses oli ka varasema(te) aasta(te) lapsehoiuteenuse kasutamata jääk 1,3 miljonit eurot. Seega kokku olnuks omavalitsuste sotsiaalosakondadel mullu võimalus pakkuda puudega laste peredele lapsehoidu ja muid hoolduskoormust vähendavaid teenuseid 4 miljoni euro eest, peredeni jõudis sellest aga vaid pool.

Ka tänavu on riik andnud omavalitsustele 2,65 miljonit eurot puudega laste lapsehoiuteenuse raha. Omavalitsustele jääb alles ka eelmise aasta kasutamata jääk – seega kokku on neil puudega laste peredele teenuste osutamiseks 4,65 miljonit eurot riigitoetust. Selle raha eest on lubatud pakkuda lapsehoiu-, tugiisiku-, sotsiaaltranspordi- jm sotsiaalteenuseid, mis aitavad vähendada raske ja sügava puudega laste perede hoolduskoormust või katta puudest tulenevaid lisavajadusi. Loodame, et raha jõuab tänavu ka tõesti peredeni.

Järgnevatel lehekülgedel avaldame iga Eesti omavalitsuse kohta info, kui palju on riik neile tänavuseks aastaks raha eraldanud. Eelmisel aastal saadud tagasisidest selgus, et isegi sotsiaaltöötajad ei tea sageli neid summasid, rääkimata siis lapsevanematest, kes valda-linna teenust küsima lähevad. Kui arvud on silme ees, saab vähemalt omavalitsusjuhtidelt vajadusel aru pärida, kuidas raha kulutatakse.

Olgu lisatud, et seaduse järgi on omavalitsustel kohustus raha juurde panna, kui riigitoetusest perede abistamiseks ei piisa. Lisaks rahastab sotsiaalkindlustusamet samu teenuseid ligi 8 miljoni euroga aastas Euroopa sotsiaalfondi toel.

Tiina Kangro

Miks omavalitsused osa raha kasutamata jätsid?

Puutepunktidele vastas rahandusministeeriumi kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise osakonna nõunik Andrus Jõgi.

„Täpsustan üle, et 2017. aastal said omavalitsused esmakordselt otse riigilt toetusfondi kaudu vahendeid raske ja sügava puudega lastele lapsehoiuteenuse korraldamiseks. Varem toimus selle teenuse rahastamine maavalitsuste kaudu.

Miks siis omavalitsused kogu raha ära ei kasutanud? Eeldatavasti oli suur roll sellel, et nad said alles esimese poolaasta lõpuks teada, kui palju täpselt igaühele neist aastaks raha tuleb. Kui edasi mõelda, et vahepeal saabus veel suvi, siis nii mõnelgi juhul sai hakata raha kasutama alles sügisel. Kogu raha paari kuuga ära kulutada polnuks ka mõistlik.

Toetusfondi kaudu rahastamise üks eesmärk oligi, et omavalitsustel tekib stabiilne rahastus, nad saavad oma eelarveid planeerida ja stabiilselt teenuseid osutada. Tänavu said nad täpsed numbrid juba jaanuaris ja ka rahad on neil juba füüsiliselt käes.

Kui nad jätavad ka nüüd osa raha kasutamata, siis saavad nad jääkide võrra järgmisel aastal vähem raha. Ehk siis ei tohiks olla mingit motivatsiooni jätta raha kasutamata.“

Siit saad uurida, kui palju on riik sinu vallale või linnale lapsehoiuraha andnud

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
LÄÄNEMAA					
Haapsalu linn	66	9	9204 €	34 658 €	43 862 €
Lääne-Nigula vald	30	0	5995 €	6236 €	12 231 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
SAARED					
Saaremaa	182	18	27 293 €	80 817 €	108 110 €
Hiiumaa	39	5	606 €	24 713 €	25 319 €
Muhu	6	0	1090 €	1356 €	2446 €
Ruhnu	0	0	0	0	0
Vormsi	0	0	0	0	0

Riik eraldab kohalikele omavalitsustele peredele mõeldud teenuste jaoks toetust iga sügava puudega lapse kohta 1800 eurot ja iga raske puudega lapse kohta ligi 460 eurot aastas. See aga ei tähenda, et just sellises määras peaks ka iga puudega laps teenuseid saama, vaid omavalitsusel on kohustus hinnata iga lapse/pere vajadusi ning pakkuda neile just sellist abi, mida perel eluga toimetulekuks on vaja.

Uueks aastaks jagatav summa sõltub igal omavalitsusel eelmise aasta jäägist, seepärast on tabelites omavalitsuseti näidatud eelmiste aastate kasutamata jääk, tänavuse toetuse suurus ja lõpuks tänavu kasutada olev summa. Selle raha eest võib lisaks puudega laste lapsehoiuteenusele osutada tugiisiku-, sotsiaaltransporti- jm vajalikke teenuseid raske ja sügava puudega kuni 18-aastaste laste peredele. Mis saab pärast lapse 18. sünnipäeva, on aga juba uus ja veel keerulisem teema, mis selle rahastusprogrammi sisse ei mahu.

Allikas: rahandusministeerium

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
HARJUMAA					
Tallinn	1867	251	717 162 €	516 846 €	1 234 008 €
Keila linn	62	5	25 263 €	9434 €	34 697 €
Maardu linn	49	9	20 765 €	16 166 €	36 931 €
Loksa linn	5	0	4058 €	0	4058 €
Anija vald	32	3	786 €	16 028 €	16 814 €
Harku vald	65	8	7363 €	34 208 €	41 571 €
Jõelähtme vald	33	3	2785 €	14 437 €	17 222 €
Kiili vald	32	3	9024 €	7791 €	16 815 €
Kose vald	41	3	4078 €	16 406 €	20 484 €
Kuusalu vald	35	3	2023 €	16 014 €	18 037 €
Lääne-Harju vald	81	7	14 535 €	31 676 €	46 211 €
Raasiku vald	31	4	0	20 174 €	20 174 €
Rae vald	108	11	1348 €	63 406 €	64 754 €
Saku vald	49	4	17 750 €	9763 €	27 513 €
Saue vald	133	17	11 138 €	75 110 €	86 248 €
Viimsi vald	103	14	0	68 366 €	68 366 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
RAPLAMAA					
Kehtna vald	38	3	12 309 €	5068 €	17 377 €
Kohila vald	43	3	5305 €	15 995 €	21 300 €
Märjamaa vald	43	6	6454 €	22 380 €	28 834 €
Rapla vald	87	8	20 084 €	30 456 €	50 540 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
PÄRNUMAA					
Pärnu linn	207	40	54 871 €	104 872 €	159 743 €
Häädemeeste vald	12	3	5316 €	5227 €	10 543 €
Kihnu vald	0	0	371 €	0	371 €
Lääneranna vald	25	5	13 093 €	6518 €	19 611 €
Põhja-Pärnumaa vald	55	3	14 782 €	13 293 €	28 075 €
Saarde vald	11	3	7624 €	2512 €	10 136 €
Tori vald	73	8	21 719 €	23 113 €	44 832 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
LÄÄNE-VIRUMAA					
Rakvere linn	102	8	0	56 656 €	56 656 €
Haljala vald	18	3	5138 €	7852 €	12 990 €
Kadrina vald	39	5	0	25 319 €	25 319 €
Rakvere vald	31	3	12 378 €	2145 €	14 523 €
Tapa vald	98	7	5698 €	47 444 €	53 142 €
Vinni vald	49	3	3276 €	20 469 €	23 745 €
Viru-Nigula vald	35	6	11 701 €	13 871 €	25 572 €
Väike-Maarja vald	36	3	8999 €	9446 €	18 445 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
IDA-VIRUMAA					
Narva linn	337	43	98 020 €	120 378 €	218 398 €
Kohtla-Järve linn	293	19	75 578 €	79 673 €	155 251 €
Sillamäe linn	83	5	16 249 €	27 010 €	43 259 €
Narva-Jõesuu linn	20	3	7728 €	6077 €	13 805 €
Alutaguse vald	30	3	12 448 €	5435 €	17 883 €
Jõhvi vald	72	5	12 793 €	25 981 €	38 774 €
Lüganuse vald	57	3	3580 €	21 544 €	25 124 €
Toila vald	37	0	6514 €	8572 €	15 086 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
JÄRVAMAA					
Paide linn	115	6	27 764 €	30 425 €	58 189 €
Järva vald	58	5	16 617 €	16 449 €	33 066 €
Türi vald	91	7	42 440 €	7848 €	50 288 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
JÕGEVAMAA					
Jõgeva vald	112	11	39 722 €	26 663 €	66 385 €
Mustvee vald	41	3	5075 €	17 293 €	22 368 €
Põltsamaa vald	70	8	12 489 €	31 121 €	43 610 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
VILJANDIMAA					
Viljandi linn	142	11	0	78 616 €	78 616 €
Mulgi vald	67	5	18 699 €	18 036 €	36 735 €
Põhja-Sakala vald	56	3	14 503 €	13 980 €	28 483 €
Viljandi vald	107	10	3494 €	58 968 €	62 462 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
TARTUMAA					
Tartu linn	787	66	250 907 €	194 289 €	445 196 €
Elva vald	145	7	15 432 €	56 873 €	72 305 €
Kambja vald	68	4	20 790 €	14 469 €	35 259 €
Kastre vald	53	3	11 444 €	15 816 €	27 260 €
Luunja vald	49	3	1784 €	21 962 €	23 746 €
Nõo vald	45	5	13 844 €	13 922 €	27 766 €
Peipsiääre vald	50	3	14 607 €	9546 €	24 153 €
Tartu vald	63	4	9062 €	24 158 €	33 220 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
PÕLVAMAA					
Kanepi vald	27	0	3994 €	7014 €	11 008 €
Põlva vald	127	10	42 761 €	27 856 €	70 617 €
Räpina vald	53	7	13 399 €	21 396 €	34 795 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
VALGAMAA					
Otepää vald	46	5	10 306 €	17 867 €	28 173 €
Tõrva vald	40	3	19 550 €	2409 €	21 959 €
Valga vald	110	12	37 380 €	30 073 €	67 453 €

Omavalitsus	Raske puudega lapsi	Sügava puudega lapsi	Varasem jääk	Riigi toetus 2018	Kokku vaba raha
VÕRUMAA					
Võru linn	101	11	0	61 900 €	61 900 €
Antsla vald	26	5	5075 €	14 944 €	20 019 €
Rõuge vald	38	3	3825 €	17 319 €	21 144 €
Setomaa vald	16	0	544 €	5980 €	6524 €
Võru vald	79	6	21 615 €	21 897 €	43 512 €

LASTEAIAD peavad so

Viimastel aastatel on järjest rohkem juttu puudega laste lapsehoiuteenusest, mida sageli käivad lapsehoidjad osutamas lapse kodus individuaalteenusena ja millest jääb suure hooldusvajadusega laste perede jaoks alatasa väheks. Abi oleks sellest, kui iga puudega lapse jaoks oleks olemas talle sobiv lasteaiakoht.

Just seda ütlebki koolieelse lasteasutuse seadus: igal lapsel on sõltumata eripäradest, puudest või mahukast hooldusvajadusest õigus tema jaoks kohandatud lasteaiakohale, olgu siis lasteaia või lastesõime tava-, sobitus- või erirühmas või ka erilasteaias.

Sageli ei julge raskema puudega laste vanemad lasteaia peale isegi mõtlema hakata, sest kardavad, et laps ei saa eakaaslaste hulgas hakkama. Ka lasteaiatöötajad vangutavad vahel pead ning kinnitavad, et nende majas tõsiste puuetega lastele võimalusi pole.

Tegelikkus aga on, et täpselt nii nagu on kõige raskemate koolieelse lasteasutuse puudega laste jaoks olemas toimetuleku- ja hooldusklassid, kohustab seadus omavalitsusi sõime- ja lasteaiaealistele puudega lastele looma kohandatud ja tugiteenustega varustatud kohad koolieelsetes lasteasutustes. Järgnevalt uurimegi, mida täpselt koolieelse lasteasutuse seadus puudega lastele ette näeb.

Tava- või erirühm?

Meil kõigil on silme ees lugusid sellest, kuidas mõni tublim puudega laps saab koos tugiisikuga kenasti hakkama tervete laste seas lasteaia tavarühmas. See ei tähenda, et kõik lasteaeda tulevad puudega lapsed peaksid suutma veeta päevi tervete lastega võrdväärsetes tingimustes.

Lapse erivajaduste keerukusest lähtudes peab omavalitsus looma puudega lapsele sobivad tingimused kas tavarühmas, avama väiksema laste arvuga sobitusrühma või päris pisikese väikerühma. Näiteks vaimupuudega laste arendusrühmas võib olla kõige rohkem seitse last. Liitpuuete või pervasiivse arenguhäirega (autism, hüperaktiivsus) laste jaoks on ka lasteaias ette nähtud neljalapseline väikerühm. Omavalitsuse ülesanne on tagada lasteaiakoht ja vajalikud tugiteenused neilegi lastele, kes vajavad mahukat hooldust.

Kui lasteaias pole erirühma jagu lapsi, aga suurem rühm ei vasta lapse erivajadustele, peab omavalitsus leidma lapse jaoks sobiva erirühma mõnes teises lasteaias. Omavalitsus peab aitama perel lahendada ka lapse transpordi küsimuse, kui lasteaed asub kodust kaugemal.

Mõnede Puutepunktidele kurtnud lapsevanemate sõnul on lasteaia direktor neile öelnud, et mingit väikerühma pole ning et lasteaed ei saa nii keerulisi lapsi vastu võtta. Selle vastusega ei tohiks leppida. Vanematel, lasteaial ja omavalitsusel oleks targem pead kokku panna ja mõelda, kuidas vajalikud lahendused võimalikult kiiresti luua.

Mis on lasteaias head?

Esiteks annab lasteaed vanematele suure hulga vaba aega isiklikuks eluks, tööl käimiseks, teiste lastega tegelemiseks. Isegi kui algus on raske, tasub see ennast ära. Lasteaiale (nagu ka koolis oldud ajale) lisaks saab ju kasutada puudega lastele ette nähtud lapsehoiuteenust.

Kuid asja juures on veel kaks väga suurt plussi.

Esiteks ütleb seadus, et lasteaed peab erivajadustega lapsele pakkuma eripedagoogi, logopeedi vm tugiteenuseid. Kui kodune laps võib saada niisuguseid teraapiaid vaid piiratud mahus riiklike rehateenuste kaudu (aastaks ette nähtud 1350 eurost ei jätku aga aastaringselt isegi kahte tundi nädalas), siis lasteaias käies peab laps saama arendavaid teenuseid päevakava raames rehateenusele lisaks. See on lapse arengule suur tugi.

Kui puudega laps käib tavalasteaia tavarühmas, võib juhtuda, et asutusel on raske leida ühe lapse jaoks vajalikke spetsialiste, millest siis püütakse mööda libiseda. Kui aga tegemist on sobitus- või erirühma-

ima ka puudega lastele!

Erilasteaiad võiksid jääda kõige keerulisematele lastele, aga tavalasteaiad peaksid olema valmis looma puudega lastele rohkem väikerühmi.
Vida Press

Hoiuteenus on lasteaiale lisaks

Vahel püütakse peredele jätta mulje, et kuna nende jaoks rahastab riik eraldi summadega lapsehoiuteenust, siis see lähebki arvesse erivajadustele kohandatud lasteaiakoha asemel. NB! Lasteaias või -sõimes käival raske või sügava puudega lapsel on samasugune õigus saada omavalitsusest ja sotsiaalkindlustusametist täiendavat lapsehoiuteenust, kui pere vajab lapse hooldamisest vaba aega õhtuti, nädalalõppudel või ka näiteks abikaasa või teiste lastega puhkusele sõites.

ga, tuleneb juba seadusest nõue, et eripedagoogiliste oskustega personal ja vajalikud tugiteenused peavad olema igapäevaselt tagatud. Vajadusel saab lapsevanem seda välja nõuda, kas või seaduse seletuskiri näpus. Erilasteaedades ja erirühmades ollakse aga puudega lastega tegelemisega kursis ja lahinguid polegi enamasti vaja lüüa.

Tähtis tegur on ka sotsiaalne külg. Isegi neljalapselises rühmas, eripedagoogide järjekindla juhendamise all, omandab autismi või keerulise liitpuudega laps järjekindlalt eluks vajalikke oskusi, mida üksnes vanema või lapsehoidja hoole all olles ei pruugi tekkida. Spetsialistide sõnul on vähe erivajadusi, mille korral oleks õigustatud lapse eemalhoidmine eakaaslastest ja erinevate inimestega suhtlemisest. Inimene on juba kord sotsiaalne olend.

Kooliks valmistumine

Lasteaed peaks ideaalis olema koht, kus spetsialistide abiga jõutakse selgusele, millises vormis peaks laps alustama kooliteed. Vähemalt aasta enne kooli (või kui koolieelik lükatakse lapse arengust lähtudes nõustamiskomisjoni otsusega edasi) tuleks ka vaid kodus kasvanud erivajadustega laps viia kindlasti lasteaeda.

Sageli lähtuvad vanemad põhimõttest, et katsetame kõigepealt tavakooli tavaklassis, ehk mured lahenevad, ja kui tekivad probleemid, eks siis mõtleme, kuidas edasi. Eripedagoogide soovitus on aga valida tagasilöökide ennetamiseks lapsele sobiv õppevorm ja meetodid võimalikult vara. Näiteks võib olla õigem, kui autismispektri häirega laps alustab kooliteed väikeklassis, kus temaga tegeletakse väga tähelepanelikult. Intellektipuude korral on lapsele suur abi, kui teda hakatakse algusest peale õpetama talle mõistetava õppekava järgi ja sobivaid eripedagoogilisi meetodeid kasutades.

Lasteaed on just see koht, kus saab aimu, missugune õpikeskkond lapsele kõige paremini sobib.

Tiina Kangro

Mida ütleb seadus?

Koolieelse lasteasutuse seadus ütleb, et omavalitsuse kohustus on tagada kõikidele erivajadustega lastele (keha-, kõne-, meele- või vaimupuudega lastele ning ka eriabi või -hooldust vajavatele lastele) arengu- ja kasvamisvõimalused elukohajärgses lasteasutuses. See kohustus laieneb nii sõime- kui ka lasteaiaealistele.

Lasteaiaõpetajate ja tugispetsialistide kohustus on jälgida lapse arengut ja toimetulekut lasteasutuses ning nad peavad kohandama õppe- ja kasvatustegevust lapse erivajaduste järgi. Lapsele tagatakse vajadusel logopeedi ja/või eripedagoogi teenus vm vajalik tugiteenus. Võimalused selleks (raha, ruumide kohandamine jms) peab looma omavalitsus, sobivas vormis õppe- ja kasvatustöö korraldamine on direktori ülesanne.

Erivajadustega laste puhul peab lasteasutus järgima koolivälise nõustamismeeskonna antud soovitusi.

Erivajadustega lapsed võivad käia tavalises lasteaia- või sõimerühmas, kuid lasteasutusel on võimalus luua neile paremad arengutingimused sobitusrühmas, kus koos teiste lastega õpib ja kasvab 1–3 erivajadustega last. Sobitusrühmas on laste arv väiksem, sest üks erivajadustega laps läheb seal arvesse kolme lapse eest. Kui tavalises lasteaiarühmas võib olla 20–24 last, siis kolme erivajadustega lapsega sobitusrühmas on laste arv maksimaalselt 14, kahe erivajadustega lapsega kuni 16 jne. Direktori ülesanne on tagada, et sobitusrühmas on igapäevaselt olemas eripedagoogiliste teadmistega töötaja. Omavalitsus võib pakkuda lapsele kohta ka mõne teise lasteaia sobitusrühmas.

Omavalitsus peab kaaluma, arvestades koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi, kas sobitusrühmas on võimalik tagada erivajadustega lapsele piisavalt head võimalused arenguks, suuremate erivajaduste korral ka hoolduseks. Vajadusel võib omavalitsus luua mõnes oma lasteasutuses erirühma või asutada erilasteaia. Kui omavalitsus soovitab lapsele sobivat arengukeskkonda mõne teise omavalitsuse lasteaias, tuleb tagada lapsele transport, kui pere seda vajab.

Rühmade suurused:

- Sõimerühmas kuni 14 last, erandjuhul hoolekogu loal kuni 16 last
- Lasteaiarühmas kuni 20 last, hoolekogu loal kuni 24 last
- Liitrühmas (sõime- ja aiavanused lapsed koos) kuni 18 last, hoolekogu loal kuni 20 last
- Sobitusrühmas 14–18 last
- Kehapuudega laste rühmas kuni 12 last
- Tasandusrühmas, kus käivad spetsiifiliste arenguhäiretega lapsed, kuni 12 last
- Arendusrühmas, kus käivad vaimse alaarenguga lapsed, kuni 7 last
- Meelepuudega (kuulmis-, nägemispuue) laste rühmas kuni 10 last
- Liitpuudega laste rühmas kuni 4 last
- Pervasiivsete arenguhäiretega (autismispektri häire, hüperaktiivsus jms) laste rühmas kuni 4 last

Lasteasutus võib omal algatusel teha ka väiksemaid rühmi.

Allikas: koolieelse lasteasutuse seadus

Algas taotlusvoor eriliste lapsehoiukohtade loomiseks!

SA Innove pakub toetust eriilmeliste lapsehoiukohtade loomiseks kuni 7-aastastele lastele. Jagamisele läheb üle 2,9 miljoni euro Euroopa Sotsiaalfondi toetusraha.

Toetust antakse projektidele, millega luuakse uusi tava- või eriilmelisi lapsehoiukohti kas lasteaedadesse, tööandjate juurde või mujale. Eriilmelise rühmana võib avada rühma, mis töötab ebastandardsetel kellaaegadel vastavalt perede vabadusele, pakkuda võõrkeelseid hoiukohti või luua uusi erivajadustega lastele mõeldud lapsehoiukohti.

- Projektitaotlusi võivad esitada kohalikud omavalitsused, eraõiguslikud juriidilised isikud, valitsusasutused või nende hallatavad riigiasutused. Taotleja omaosalus on 25 protsenti.
- Taotlusvoor „Lapsehoiukohtade loomine ja teenusepakkumise toetamine 0–7-aastastele lastele“ on avatud 25. aprillini 2018.
- Vaata lisa: www.innove.ee/eurotoetused/taotlejale/lapsehoid.

innove

Just lasteaias peaks selgeks saama, kas lapsele on jõukohane asuda õppima tavakooli tavaklassis või vajab ta individuaalsemat lahendust. Vida Press

Mida teha, kui KOV/lasteaed ei paku puudega lapsele sobivat lasteaiakohta?

Heatahtlik koostöö on alati nurisemisest tõhusam ning seega tasuks lapsevanematel olla ise nõu ja jõuga abiks oma lapsele sobiva lasteaiakoha kujundamisel, kui omavalitsusel seda valmiskujul pakkuda pole. Ent vahel on vaja teada, kuidas oma õigusi kaitsta, kui lahenduste osas on tekkinud ületamatu erimeelsus.

Palusime haridus- ja teadusministeeriumilt retsepti vanematele, kes tunnetavad, et läbirääkimistel omavalitsuse või lasteaiaga keskendutakse neist ja nende tülikast lapsest lahtisaamisele. Vastas ministeeriumi alushariduse peaekspert **Tiina Peterson** (pildil).

Niisugust olukorda ei tohiks juhtuda. Omavalitsuse kohustus on võimaldada lapsele tema erivajadustest lähtuvalt sobiv lasteaiakoht, kus talle on tagatud turvaline ja kvaliteetne alusharidus. Koolieelse lasteasutuse seaduses on sätestatud lapsele tugiteenuste võimaldamine ja lapse arengu toetamine, sealhulgas erivajaduste märkamine kooskõlas koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga. Riik on jaganud tänavu (ning jagab ka järgmistel aastatel) täiendavat raha omavalitsustele toetamaks lasteaiaõpetajate ja tugispetsialistide töötasude kasvu. See tähendab, et omavalitsused saavad toetust selleks, et võimaldada tõhusamaid tugiteenuseid nii koolis kui ka lasteaias.

Kui omavalitsusüksus või lasteaed ei täida koolieelse lasteasutuse seaduses sätestatud kohustusi, siis soovitan lapsevanemal pöörduda haridus- ja teadusministeeriumi välishindamisosakonda (Kristin Hollo, aadress kristin.hollo@hm.ee, telefon 735 0206) nõu ja abi saamiseks ning vajadusel järelevalve teostamiseks. Haldusjärelevalvet lasteasutuste ja nende pidajate tegevuse õiguspärasuse üle teebki haridus- ja teadusministeerium, et tagada alushariduse kättesaadavus ja sellele võrdsetel alustel juurdepääsetavus, õppe ja kasvatuse kvaliteet ja tulemuslikkus.

Kuidas saaks sama raha eest rohkem?

Eestis on praegu välja kujunenud süsteem, kus samu teenuseid dubleeritakse ja see segab kulusäästlike lahenduste väljatöötamist.

Kuna sotsiaalkindlustusamet (SKA) rahastab lapsehoiu- ja tugiisikuteenust eurorahast, pole imestada, et enne oma rahakoti avamist püüavad omavalitsused kasutada ära kõik, mis riigilt saada on.

Nii võib juhtuda, et hulk lapsi käib lasteaias või koolis SKA rahastatud tugiisiku toel, mille eest SKA käib välja 7 eurot iga töötunni kohta. Tugiisik ise saab küll sellest kätte palju vähem (osa raha jääb SKA partneriks olevate vahendusfirmade kätte), aga igapäevaselt kaheksa tundi lasteasutuses oleva lapse kohta kulub nii ära ikkagi üle 1000 euro kuus.

Kui tugiisikut kasutavaid lapsi on viis või kuus, saaks kool või lasteaed sama raha eest palgata täiskohaga eripedagoogi ja kolm abiõpetajat või lapsehoidjat, et pakkuda näiteks väikerühmades tuge rohkematele. Selle eest aga tuleks omavalitsusel oma raha välja käia, kuivõrd individuaalse tugiisiku võib puudega lapsele saada SKA-st euroraha eest. Nii sünnivadki vahel otsused, mis pole majanduslikult parimad.

On lapsi, kellele on tõesti tarvis individuaalset tugiisikut (SKA rahastatud tugiisik ei tohi abistada koolis või aias mitut last), aga paljudel juhtudel annaks tööd korraldada nii, et sama raha eest saaks lastele rohkem vajalikku tuge pakkuda.

Kõigil on õigus OLLA ÕNNELIK

Suure rõõmu juures teeb Margitit pisut kurvaks vaid see, et saatus ei andnud ta emale-isale võimalust näha, kuidas nende sügava puudega tütar emaks saab. Heiko Kruusi

KOOLI PIKAPÄEVARÜHMA KASUTAB IGA KUUES PUUDEGA LAPS.

43-aastane tartlanna Margit Rosental-Tustit ütleb, et tema kõige olulisem arusaamine elust on see, et igal inimesel on õigus olla õnnelik just nii, nagu ta soovib. Olgu ta siis blond või brünett, jutukas või kidakeelne, õnnistatud tugeva tervisega või krooniliselt haige. Või olgugi ta puudega.

Margit ise on puudega sünnist saati. Kõige tõenäolisemalt juhtus see sünnitrauma tagajärjel. „Kuigi jäin beebina raskelt haigeks ja isa-ema arvasid, et ehk said kahjustused alguse sellest haigusest. Ise pigem mõtlen, et võib-olla mu vanemad lihtsalt tahtsid uskuda, et tütar sündis ikkagi tervena ja liikumispuude põhjustas kõrge palavikuga haigus," räägib Margit. „Äkki oli neil nii kergem leppida teadmisega, et ma ei hakka kunagi käima ega saa teha kätega täpsust ja koordinatsiooni nõudvaid liigutusi, sealhulgas näiteks oma käega kirjutada," mõtiskleb ta.

Margit vajab kõrvalabi pea kõigis elulistes olukordades ja tegevustes ööpäev läbi. Ka tema kõnest on võõral esialgu pisut raske aru saada, eriti kui ta rääkides erutub ja ta keha haaravad kramplikud liigutused.

Puudest hoolimata on ta suutnud teoks teha oma elu kõige suuremad unistused.

Margit on Tartu ülikooli haridusega sotsiaaltöötaja, ta on abielus ja järgmisel kuul kolmeaastaseks saava tütrekese ema. Margit ütleb, et hea tahtmise, õigete kohanduste ja isikliku abistaja teenusega on ka puude tõttu palju abi vajaval inimesel võimalik elada iseseisvat ja täisväärtuslikku elu.

Tahtmisest pole Margitil kunagi puudu jäänud. Puudega inimestele vajalike kohanduste ja teenuste eest seismine on aga ülikooli lõpetamise järel olnud ta igapäevane töö.

Suur tahe, kohanduused ja ISIKLIK ABISTAJA. Kõik muu tuleb sinu juurde ise!

Margitil ei kuula käed ega jalad sõna, aga tütrekesega suhtlemist ei häiri see sugugi. Neil on omavahel alati pikad jutud rääkida. Heiko Kruusi

Pea kõigis tegevustes kõrvalabi vajav Margit on suutnud täita kõik oma kolm suurt unistust: lõpetada ülikooli, leida toreda abikaasa ja saada emaks.

Margit sündis pere keskmise lapsena. Mitu aastat vanem õde oli tüdrukule rohkem eeskujuks, aga aastajagu noorem vend ta peamiseks mängukaaslaseks väiksena. „Mul on meeles üks seik, olin siis viie-kuuene, kui mänguväljakul keegi laps mu isa käest küsis: aga miks sa teda kinni hoiad? Tegelikult ei hoidnud isa mind kinni, ta hoidis mind püsti. See vist oligi esimene kord, mil minuni jõudis teadmine, et olen teistest lastest erinev," meenutab Margit.

„Varem ma lihtsalt ei juurelnud selle üle. Minu jaoks oli tavaline, et mind sõidutati liivakasti kärus, ka mu tahtele allumatud lihastõmblused ei pannud kodus kedagi imestama, miks siis oleksin pidanud ise sellest numbrit tegema? Mu elu lihtsalt oligi selline. Tegime perega kõike üheskoos, käisime igal pool koos. Olen tänulik oma vanematele selle eest, et nad kasvatasid mind nagu tervet last. Sellest sain kogu eluks põhja alla," räägib naine.

12 aastat koduõpet

Tavakooli teiste hulka õppima liikumispuudega last aga 1980. aastate algul ei võetud. Ainus võimalus oli koduõpe ja Margit räägib, et alates 1. klassist kuni Hugo Treffneri gümnaasiumi lõpetamiseni oligi ta koduõppel. Ka põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamitest oli ta vabastatud.

Margiti sõnul oli see halb variant, mida ta ei soovitaks kellelegi. Kuigi õpetajad käisid koduõppijal abiks napilt – põhiainetes poolteist tundi ja kõrvalainetes pool tundi nädalas, omandas tüdruk vaevata kogu õppeprogrammi ja enamgi veel. Aga mis täiesti puudu jäi, oli suhtlemine eakaaslastega, oskus teha teistega koostööd, vastata klassi ees, emotsioonid klassikaaslastega koos õppides ja kasvades ja muu, mis kuulub tavaliselt koolis käimise juurde.

„Olin teadmistes tugev, kuid lihtsates elulistes asjades täielik null," tõdeb Margit. „Aga kuu aega pärast gümnaasiumi lõpetamist ootasid mind ees ülikooli sisseastumiseksamid. Mul polnud pisematki ettekujutust, mis on eksam. Kuidas seal käituma peab, mis seal teha tuleb?

Olin ikka täielikus paanikas oma abituse tõttu, kuna koduõpe oli mind jätnud ilma olulistest elukogemustest," kirjeldab ta ebalust ülikooli mineku eel.

Läbi ehmatuse ülikooli

Ema oli soovitanud talle juba aastaid enne gümnaasiumi lõpetamist asuda võõrkeeli õppima ja tõlgiks saada. Aga tõlgiamet ei köitnud Margitit. Just sel aastal, kui ta Treffnerist lõputunnistuse pihku sai, avati Tartu ülikoolis sotsiaaltöö õppetool ning vastne gümnaasiumilõpetaja tundis, et see eriala on tema jaoks.

> "Olin teadmistes tugev, kuid lihtsates elulistes asjades täielik null.

„Ega ülikooli minek väga libedalt läinud," tunnistab Margit. „Õppetooli looja Henn Mikkin käis mul enne eksameid isegi kodus külas ega püüdnudki oma skepsist varjata. Ta ütles, et mul tuleb kõigil loengutel ja seminaridel tingimata kohal olla, aga vanas Tiigi õppehoones on trepid ja ka õppetool ise asub kolmandal korrusel. Peale selle sisaldab õppetöö palju praktikume ja needki ei toimu sugugi mitte alati kaldteede ja invaliftiga varustatud hoonetes. Pigem vastupidi. Aasta oli ju siiski 1993," meenutab Margit ning jätkab: „Aga läks nii, et Mikkin toetas mind siiski edaspidi kogu õppimisaja vältel. Ta uskus minusse ja mulle oli see väga tähtis. See oli temast aus, et ta mulle kõigepealt ees ootavast realistliku pildi silme ette maalis ja mind järele mõtlema pani, kas olen ikka valmis ees ootavate katsumustega rinda pistma."

Ülikoolis kohendati eksamid puudega sisseastuja erivajadustele ja Margit sai hakkama. Kirjandi asemel tegi ta suulise kirjanduse ja eesti keele eksami. Inglise keele eksami ja nn komplekseksami piletivastused pani tema eest kirja keegi ülikooli töötaja. Margiti sõnul olid need eksamid sisuliselt keerukamadki kui tavaeksamid, aga tulemused olid tasemel ja ta pääses tudengite nimekirja.

Nagu kuu pealt kukkunud

Rühmakaaslased võtsid Margiti kiiresti omaks – tegemist oli ju ikkagi sotsiaalala tudengitega, kel jagus empaatiat ja tähelepanu. Kedagi ei ehmatanud Margiti tugevad hüperkineesid, mis eriti just stressiolukorras süvenevad. Samuti aidati teda meelsasti igas olukorras.

„Pigem olin ise esimestel kuudel nagu kuu pealt kukkunud. Ma ei osanud kaastudengite keskel olla ega tegutseda, ma ei tundnud noorte slängi, ma ei teadnud mitte midagi sellest, kus 20-aastased õhtuti väljas käivad, mida nad maailma või Eesti elu asjadest arvavad. Kõik see tahtis alles õppimist ja avastamist. Mu elu nägi esimestel aastatel välja nii, et isa tõi mu hommikul kohale ja tuli õhtul pärast loengute lõppu jälle vastu. Kursusekaaslased aitasid mind päeva jooksul nii tualetis käimisel kui ka söögivaheajal. Isegi rebaste ristimisel käisin, mitte midagi olulist tegemata ei jäänud," meenutab Margit.

Ta lisab, et tudengipidudel osales ta edaspidi siiski harva. Peol tahab ju igaüks täiega lustida ja tal olnuks piinlik mõnd kursuseõde ka seal end abistama paluda. Isiklikke abistajaid tol ajal ju veel polnud, neist poldud kuuldudki, ja kui teismeliseeas käis Margit vahel koolipidudel isa saatel, siis üliõpilaspeole ju isaga koos ei lähe!

„Olin veel tudeng, kui loodi MTÜ Händikäpp, puuetega ja ühtlasi kõigi inimeste õiguste ja võrdsete võimaluste eest seisev ühendus," jätkab Margit. Pärast ülikooli lõpetamist sai Händikäpast tema töökoht, kus ta on ametis senini, viimased aastad juhatuse liikmena. „Minu vastutusala ongi nimelt isikliku abistaja teenuse arendamine tartlaste jaoks. Valdkond, mida tunnen isiklikult seestpoolt, aga aastatepikkuse töötamise tulemusel muidugi ka laiemalt. See on tegelikult võtmeküsimus, kas kõrvalabi vajav puudega inimene saab või ei saa elada iseseisvat elu," ütleb Margit.

> "32-aastasena otsustasin vanematest lahku kolida ja iseseisvalt elama hakata.

Tõnu ütleb, et Eda-Reet on toonud nende ellu nii palju päikest, et kõik oma tervisemured taanduvad kohe poole väiksemaks. Heiko Kruusi

Hüpe iseseisvasse ellu

Margit räägib, et ehkki ta ise sai palgalise isikliku abistaja teenust, esialgu küll projekti korras ja piiratud mahus kasutama hakata juba üsna pea pärast ülikooli lõpetamist, olid siiski vanemad talle veel pikka aega kõige tähtsamad abistajad. Isegi siis, kui ta 32-aastasena otsustas vanematest eraldi ja iseseisvalt elama hakata. Oma pere loomiseni jõudis naine mitu head aastat hiljem.

Küsimusele, miks puudega inimesed jäävad Eestis pigem üksikuks ega abiellu, vastab Margit, et see pole puudespetsiifiline küsimus – ka tavainimeste hulgas on neid palju. Maksab see, kas inimene suudab suhteid luua. Kui ei suuda, ei teki ka püsisuhet.

„Armumine on alati risk. Oled sa siis tava- või puudega inimene. Kui kardad haiget saada, siis lähisuhet paratamatult ei tekigi. See aga, kui palju inimene haiget saab, juhul kui armumisele ei järgne oodatud armastust, sõltub jällegi eeskätt inimesest endast. Ega asjata öelda, et teise armastamiseks pead esmalt suutma iseennast armastada. Kui sa ennast armastad ja iseendast lugu pead, elad üle ka ebaõnnestumised. Siis ei häiri sind kõrvaltvaatajate pilgud ega kommentaarid, sa elad lihtsalt oma elu. Las vaatavad! Näe, olengi selline huvitav!“ räägib Margit.

Ta tunnistab, et on ka ise kuulnud puudega inimesi arutlemas umbes nii, et parem jääda üksikuks, mis ikka teisele koormaks minna. „Aga miks peaks mõtlema nii, et lähen abikaasale koormaks? Tuleks ju mõelda hoopis selle peale, mille võrra ma teise inimese elu rikkamaks muuta saan,“ mõtiskleb ta.

Tantsupeole ja abiellu

Margit ja Tõnu tutvusid ühel puudega inimeste üritusel aastaid tagasi. Ka Tõnu on liiklusavarii tagajärjel tervisekahjustustega, nii et rohkem kui poole oma elust on temagi kuulunud puudega inimeste siseringi. Kulus siiski hulk aega, enne kui Tõnu ühel heal päeval Margitile helistada söandas. Just teineteisega pikki tunde telefonitsi kõneldes tekkis naise ja mehe vahel esimene kiindumus. Kuna nii Margitile kui ka Tõnule meeldib tantsida, hakati õige pea õhtuti koos tantsimas käima.

Margit ja Tõnu abiellusid mai alguses viis aastat tagasi. „See oli tolle kevade kauneim päev ja mitte ainult meie jaoks,“ meenutab abielupaar, „veel kolmapäeval sadas lund, aga laupäeval, meie pulmapäeval oli 25 kraadi sooja! Meie abielu registreeriti botaanikaaias, sest Tartu pulmamaja ei ole ligipääsetav, ju pole ratastoolis liikujad sinna oodatud. Pulmapidu pidasime Beckeri pubis. Kutsusime kõige lähemad pereliikmed, töökaaslased ja sõbrad, aga kokku tuli ikkagi ligi kolmkümmend inimest. Pidu sai tore.“

Margit ütleb, et tema jaoks on väga tähtis see, et ta ema ja isa said pulmapäeval veel tema kõrval olla. Et saatus lubas neil ära näha päeva, mil nende puudega tütar tegi teoks

> “ Aga miks peaks mõtlema nii, et lähen abikaasale koormaks?

elu teise suure unistuse. Siis Margit veel ei aimanudki, et ema-isa aeg oli juba üsna lõpukorral ning et õige pea nad lahkuvad pooleaastase vahega manala teele.

„Eda-Reedaga, meie tütrekesega, nad kahjuks kohtuda ei jõudnudki,“ nendib Margit. „Õnneks on tüdrukul isapoolsed vanavanemad olemas, kuigi nemad elavad Eesti teises otsas Hiiumaal ning väga tihti meie nende juures ja nemad meil külas käia ei saa.“

Lapsevanemateks!

Lapse peale hakkasid Margit ja Tõnu mõtlema kohe, kui nad lähedasemaks olid saanud ja abiellumine jutuks tulnud.

Margit käis siis igaks juhuks kohe ka naistearsti juures tervist kontrollimas, kuigi sünnitamise plaanist ta esialgu tohtrile veel rääkida ei tiha-

Heiko Kruusi

Meil on Margitiga väga tore koos olla

Tutvusime Margitiga Karaski kohanemiskeskuses juba õige ammu, aga kohe esimesest hetkest meie vahel tõmmet ei tekkinud. Panin muidugi tähele, et tüdruk on kena ja peale selle ka huvitav, aga pärast kursuste lõppu ütlesime teineteisele head aega ega osanud aimatagi, et meist kunagi paar saab. Ju polnud aeg veel küps. Mul oli seljataga ka purunenud kooselu, eks see tegi ettevaatlikuks.

Lähemalt õppisime teineteist tundma tunde kestnud telefonivestlustes. Aga ka selleni jõudsime alles mitu aastat pärast esimest kohtumist. Tundsin, ja küllap tundis sama ka Margit, et meil oli huvitav rääkida, sest jutud ei tahtnud lõppeda. Edasi kulges kõik juba loogilist rada. Kohtusime, hakkasime koos tantsimas käima, siis kolisime kokku ning viimaks abiellusime.

Kuulun ka ise puudega inimeste hulka. Töötasin autoremondilukksepana, autot õppisin juhtima enne kui kõndima ja olin roolis tõepoolest „vana kala". Aga läks nii, et mulle sõideti sisse. Õnnetus juhtus 1991. aasta suvel. Teadvusele tulin kolm kuud hiljem. Eks tervisega on probleeme siiani ning ka jalad ei taha mind enam päris hästi kanda. Õnneks tunnen end autot juhtides siiani hästi. Töökohast jäin aga nüüd äsja ilma pikale veninud haiguslehe tõttu. Eks vintsutused kulutavad inimest ja nüüd on mul diagnoositud ka depressioon.

Loodan väga, et jääme Margitiga kokku. Ta on väga hea inimene ja meil on tore koos olla. Pea kolm aastat on meil nüüd ka tütreke, kes on meie ellu toonud nii palju rõõmu ja päikest, et selle kõrval jäävad kõik oma mured varju. ***Tõnu Tustit (47),*** Margiti abikaasa

nud. Ta rõõmustab, et täiesti juhuslikult sattus ta mõistva ning oma ala tõelise professionaali, dr Aune Silleri juurde, kes võttis teda nagu iga teist patsienti ega lasknud end puudest segada. Margit käis günekoloogi juures alati koos abikaasaga. Õnneks on Tõnu mees, kes ei pelga naistearsti.

„Aga kui saabus aeg arstile lapse saamisest rääkida, põdesime mehega mõlemad juba tükk aega ette. Valmistusime tõestama ja põhjendama ning arsti kõikmõeldavate põhjendustega ümber veenma. Argumente oli meil varrukast raputada. Tegelikult mingit veenmist vaja ei läinudki! Dr Siller lihtsalt tegi oma tööd. Vaatas mu läbi ja leidis, et naisena olen ma täiesti terve ja mingit takistust sünnitamiseks pole," naerab Margit ning ütleb, et see oli hea näide, kui tugevasti on puudega inimesed, sealhulgas ta ise, eelarvamustest ja hirmudest kammitsetud.

> “ Arstile lapse saamisest rääkimist põdesime juba tükk aega ette.

„Muudkui valmistume end igal sammul kaitsma, iga asja nimel võitlema. Me ei oska mõeldagi, et mõni asi võiks ka loomulikul viisil ja ennast tõestamata laabuda. Aga mis teha, selline on meie elukogemus. Kahjuks!"

„Või õnneks," jätkab ta pärast pisukest järelemõtlemist, „siis me

vähemalt suudame enda eest võideldes ka kõik tagasilöögid üle elada!“ Ta toob näite: „Tõstatasin ühel ümarlaual, Eda-Reet oli siis juba meil olemas, küsimuse juhtumipõhisest sotsiaaltööst ja lisaabist perele, kus kasvab väike laps, kelle mõlemad vanemad on puudega. Minu isikliku abistaja teenus ei kata ju kõiki pere vajadusi ning isiklik abistaja ei ole ka mitte lapsehoidja. Üks sotsiaaltöötaja küsis siis minult seepeale: aga kas see oli ikka soovitud laps? Nojah, aga siis oleksite pidanud ette mõtlema, kuidas te pärast temaga hakkama saate! Selline suhtumine oli tegelikult väga solvav.“

Töö, pere ja kodu

Tulevikuplaanidest kõneldes jääb Margit vaoshoituks. Plaani pidamine on tema meelest üks tänamatu tegevus. Asjad juhtuvad siis, kui juhtuvad. Või siis jäävad juhtumata. Ja isegi kõigest hingest oodatud sündmused ei pruugi saabuda parimal ajal.

Ka Eda-Reet jõudis Margiti ellu ühel kõige keerulisemal ajal, kui ta oli äsja jäänud ilma oma vanematest. Kui palju kergem olnuks tal pisikesega hakkama saada ja ka endal emarolliga kohaneda, kui ema ja isa oleksid saanud talle sel ajal toeks ja abiks olla. Aga ega saatus enamasti küsi soovidest.

„Kui siiski mõelda selle peale, missugune võiks minu ja mu pere elu välja näha viie aasta pärast, siis üks on teada – Eda-Reet on siis juba koolitüdruk ja see on kindlasti muutus, mis ei paku avastamisrõõmu ainuüksi lapsele endale, vaid kogu meie perele. Kas tüdruk võiks saada endale venna või õe? Oleks Eda-Reet sündinud kümme aastat varem, oleks mu vastus kindel jah,“ ütleb Margit.

Enda kohta arvab ta, et jätkab ka viie ja kümne aasta pärast erialast tööd selle nimel, et puudega inimesed saaksid elada iseseisvat, tegusat ja normaalset elu, nagu kõik teisedki. ***Anne Lill***

Emaks saamisest ainult head mälestused

Margiti rasedus kulges probleemideta. Vereproovid ja ultraheliuuringud näitasid, et tita kasvab kenasti ja muretsemiseks pole põhjust. Ka tulevase ema enda tervis oli hea.

Arsti pakutud lootevee uuringust Margit keeldus. Ta täpsustab, et seda uuringut pakuti talle põhjusel, et ta oli tollal juba 40-aastane ning selles eas sünnitajal on suurem risk saada kromosoomirikkega laps. Nad olid aga Tõnuga otsustanud, et laps sünnib igal juhul.

Ühtki ebameeldivat seika Margit rasedusaegsetest tervisekontrollis käimistest ei mäleta. Kordagi ei juhtunud, et keegi meedikutest oleks ratastoolis rasedat võõristava pilguga silmitsenud või muul viisil oma hämmingut väljendanud.

Naine ise arvab, et küllap oli teda jälginud arst dr Aune Siller kolleegidele ühe oma patsiendi eripäradest rääkinud ning ühtlasi selgitanud, et liikumispuue ei pruugi segada emaks saamist, kui selleks muid põhjusi pole. Margitil endal ega Tõnul ei ole ühtki teadaolevat päriliku haiguse riski. Margiti puude põhjustas sünniaegne hapnikupuudus ja Tõnu sai viga liiklusõnnetuses. Järglaste saamise mõttes olid mõlemad täiesti terved.

„Tüdruk sündis keisrilõikega, selline oli arsti otsus nii minu kui ka lapse tervist silmas pidades. Opitoas keisriks valmistudes juhtus aga küll üks naljakas lugu,“ meenutab Margit oma emaks saamise päeva 1. aprillil 2015.

„Olin laual selili ja püüdsin end rahustada: varsti on kõik möödas ja laps käes! Järsku kuulsin kukla tagant hääli: „No kuidas me ta kõhtu nüüd pesema hakkame? Mis nipiga me kanüüli pandud saame?“ Mõtlesin, et mingist erilisest kõhu pesemise protseduurist polnud tohter mulle rääkinud, mis see siis veel olla võiks? Ja kanüül – tuleks mu omasoodu rapsivat kätt korraks kinni hoida ja toiming ära teha. Pärast tuli välja, et kõht oli vaja lihtsalt voolikust tuleva sooja veega üle pesta. Ja kanüül seati tohtri juuresolekul ka kärmelt paigale. Arst oli ruumi tulles õdede peale päris pahane, miks patsient lõikuseks ette valmistatud pole. Siis mõistsin, et ju olin nende õdede praktikas esimene liikumisvõimetu ja lihastõmblustega patsient. Loodetavasti saavad nad järgmiste keisrilõikele saabuvate puudega naistega juba paremini hakkama. Nii et sain emaks saades ühe praktilise koolituse ka veel korraldada. Tore ju!“

Õnneks läks ka beebiga kõik kenasti. Eda-Reet on terve ja tubli laps, hakkas õigel ajal kõndima ja rääkima. On terane ja uudishimulik, tahab tegutseda ja ümbritsevat maailma tundma õppida. Talle meeldib väga emme Margiti süles istuda ja temaga juttu rääkida. Issi Tõnu on võtnud enda peale suuremat liikumist nõudvad mängud.

„Meil on tõesti hästi läinud,“ ütleb Margit rahulolevalt, „hoolivale naistearstile lisaks oli mul väga tubli imetamisnõustaja. Üheskoos leidsime asendid, kuidas ma beebit kõige paremini rinnaga toita saaksin. Kolm kuud sai tüdruk rinda, hiljem tuli juba piimasegud appi võtta. Mähkmete vahetamine oli põhiliselt Tõnu peal. Kui mees tööl oli, siis aitas ka minu isiklik abistaja. Mu õde Katrin ja vend Jaan käisid samuti abiks ja käivad siiamaani. Vennatütrega on Eda-Reet lahutamatu paar. Kui plikatirtsud kokku saavad, käib selline trall, et hoia ja keela!“

Kuidas isikliku abistaja teenus Eestis sündis?

Margit Rosental-Tustiti juhitud MTÜ Händikäpp on juba aastaid Tartu linnavalitsuse lepingupartner isikliku abistaja teenuse pakkumisel Tartu linnas. Pika kogemuse ja mõistliku hinnaga võidab ta järjekindlalt kõik hanked. Teenust kasutab Tartus umbes poolsada liikumis- ja nägemispuudega inimest.

Margit räägib, et kõige esimesena Eestis asus seda teenust katsetuse korras pakkuma lihasehaigete selts Tallinnas. Tartus sai esimene katsetus teoks kakskümmend aastat tagasi ehk 1998. aasta suvel.

„Valmistusime käputäie Händikäpa inimestega minema reisile Norrasse. Tegemist oli tavalise bussireisiga, mida reisibürood pakuvad. Liikumispuudega inimeste kõrval olid bussis ka tavainimesed. Reisil – võõras keskkonnas, ootamatutes olukordades – on puudega inimese abivajadus aga tavapärasest veel suurem ja seepärast otsisime reisile kaasa inimesi, kes oleks valmis meid abistama. Päris selge, et abistajate jaoks olnuks see reis siiski töö, mitte puhas puhkus, ning seepärast läksime linna sotsiaalabi osakonda ja küsisime, kas nad saaksid meid reisil abistavatele inimestele töötasu maksta. Esimene vastus oli „ei!“, sest sellise asja jaoks polnud linna eelarves raha planeeritud,“ meenutab Margit. „Selgitasime siis visalt, et sotsiaalhoolekande seaduse järgi peab omavalitsus puudega inimesele isikliku abistaja teenust pakkuma. Lõpuks leidiski linn võimaluse meie abistajad Norra reisi ajaks tööle vormistada ja neile palka maksta.“

Linnavalitsus tuli kaasa

Samal sügisel olid Händikäpa esindajad linnavalitsuses tagasi ning siis oli jutuks juba isikliku abistaja teenuse pakkumine püsivalt. Jälle viitasid nad samale seadusesättele. „Pikkade ja korduvate läbirääkimiste tulemusel jõudsimegi kokkuleppele: linnavalitsus on valmis teenuse eest maksma, korraldagu aga Händikäpp kõik praktilised detailid ise

Margit hakkas MTÜ-s Händikäpp Tartu linna puudega inimeste jaoks isikliku abistaja teenust välja töötama kohe pärast ülikoolis sotsiaaltöö eriala lõpetamist. See on ta igapäevatöö siiani. Heiko Kruusi

ära. Sellega olime muidugi nõus," meenutab Margit.

Järgnes aastane katseprojekt, mille kulud kattis Tartu linnavalitsus. Margiti sõnul ei läinud aga projekti käivitamine libedalt. Üks pool asjast oli abistajate leidmine. Tuli selgitada, et puudega inimeste abistamine pole sama mis koduabi eakatele, et inimesele tuleb paar korda nädalas poest sai ja piim kätte tuua. Teine ja veel keerulisem pool oli veenda teenusekasutajaid, et palgatud inimene tuleb oma koju või töö juurde sisse lasta ja et ka privaatsetes toimingutes abistamine on täiesti normaalne. Põhiliselt olid ju neid inimesi seni aidanud ja hooldanud nende eakad emad ja isad. Ka viimastel tekkis hulk hirme: kuidas lubada võõras inimene oma koju, võibolla ei näe kodu piisavalt korras välja jne. Ning kas võõras inimene üldse oskab nende last aidata sama hästi kui nad ise?

Koostöö ministeeriumiga

„Eks selles projektis oli muidugi veel palju nõrku kohti. Kas või näiteks see, et projektis said kõik puudega inimesed võrdses mahus 50 abistajatundi kuus. Ja me ei saanud tookord aru, kui absurdne see on, sest iga inimese vajadused on erinevad. Aga kuskilt tuli pihta hakata. Eestis polnud ju veel keegi mõtlemagi hakanud, kuidas abivajadust hinnata," meenutab Margit.

„Aga mõni aeg hiljem hakkasime saama teenust kasutanud inimestelt ja nende pereliikmetelt kirju ja kõnesid: kuidas me edasi elame, kui projekt lõpeb ja isiklik abistaja enam meile appi ei tule?" lisab ta.

Edasi tegutses Händikäpp aastaste projektide kaupa. Teenus jätkus, see oli hea. Aga ebakindlus, mis saab aasta pärast, siiski segas ning takistas teenuse kasutajatel pikemaajaliste eluplaanide tegemist.

Järgnesid aastad, mil Margit ja teised Händikäpa liikmed tegid koostööd sotsiaalministeeriumiga, et välja töötada isikliku abistaja teenuse üksikasjad: kuidas hinnata kliendi vajadust teenuse järele, milles teenus täpsemate pisiasjadeni seisneb, kui suur on teenusekasutaja omaosalus jms.

Vastavalt vajadusele

Nüüd käibki Händikäpas töö nii, et kõigepealt hinnatakse teenust sooviva inimese vajadust isikliku abistaja järele: täpsustatakse abivajaduse mahtu ööpäeva, kuu ja nädala lõikes. Seejuures vaadatakse ka, milliseid muid teenuseid inimene saab. Kui tal käib kodus näiteks hooldustöötaja, siis ei vaja ta isiklikku abistajat nii suures mahus, kui ta füüsiline seisund eeldaks. Teenuseid tuleb vaadata kompleksselt.

Kõige väiksem isikliku abistaja teenuse tundide arv kuus on Tartus praegu 50. Margit ise, ka mitmed teised, kasutavad teenust 16 tundi ööpäevas, keskmiselt 450 tundi kuus. Margitit abistab seega kaks inimest täiskohaga ja üks osalise tööajaga. Päevasteks tegevusteks sellest piisab, aga ... mis juhtub siis, kui peaks keset ööd tekkima vajadus tualetti minna?

„Ei, Tartu linnas seda ette nähtud ei ole!" rõkatab Margit naerma. Ta räägib, et kui ta veel Tõnuga koos ei elanud, siis neid kordi ikka jagus, mil ta linna teises otsas elavale vennale öösel kell kolm helistas ja palus teda appi end tualetti viima.

Minu käed ja jalad

Margit selgitab, et kõige lihtsamalt öeldes on isiklik abistaja tema käed ja jalad: kõik toimingud, mida terve inimene teeb omaenda käte ja jalgadega, toimetab tema eest abistaja. Aitab naise hommikul voodist välja ja duši alla. Hammaste pesemisega saab Margit ise hakkama, aga keegi peab talle hambaharja kätte andma ja sellele pasta peale panema. Riietumine, juuste kammimine, tualetis käi-

Skandinaavia mudel

Händikäpas rakendatakse Skandinaavia riikide mudelit, kus isiklike abistajate koolitamise asemel õpetatakse välja teenuse kasutajad.

Ka välismaal näitab praktika, et isikliku abistaja ametis ei püsi inimesed pikalt. Töö võetaksegi ette pigem muu ameti kõrval lisaraha teenimiseks või siis, kui tekib vahe töökoha kaotuse ja uue töö leidmise vahele. Või siis on muud asjaolud, miks otsitakse paindliku töökoormusega tööd, näiteks ollakse tudeng, hoolitsetakse laste eest või hooldatakse mõnd pereliiget.

„Koolitada inimesi, kes töötavad isikliku abistajana vaid aasta-paar või veelgi vähem, oleks raiskamine," selgitab Margit. „Pealegi on klient ise see, kes peab täpselt teadma oma abistaja kohustusi, tema peab ka tööaja tabeleid, vormistab lepingud, teeb aruanded ja muud paberid. Hea juhendamine ja abistajaga läbirääkimise oskus on kõige tähtsam, mis tagab teenuse õnnestumise. Seda kõike saamegi puudega inimestele õpetada."

Loe ja imesta!

Sotsiaalhoolekande seaduses oli juba 1995. aastast kirjas omavalitsuste kohustus varustada puudega inimesed isiklike abistajate või tugiisikutega, tagada neile invatransport jm vajalik ühiskonnaelus osalemiseks. 22 aastaga on seadust lugematu hulk kordi pikemaks ja laiemaks kirjutatud, kuid uskumatul kombel ei suuda kõik omavalitsused ka praegu veel neid lihtsaid ülesandeid täita. Kus on viga?

Sotsiaalhoolekande seadus 1995 § 26. Puuetega isikute sotsiaalhoolekanne

Puuetega isikutele teiste inimestega võrdsete võimaluste tagamiseks, nende aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus ja iseseisvaks toimetulekuks valla- või linnavalitsus:

- loob võimalused puudest tingitud takistuste vähendamiseks või kõrvaldamiseks ravi, rehabilitatsiooni, õpetuse ja tõlketeenustega;
- loob koostöös pädevate riigiorganitega võimalused puuetega inimeste konkurentsivõimet tõstvaks kutseõpetuseks;
- sobitab koostöös pädevate riigiorganitega töökohti ja loob rakenduskeskusi;
- korraldab invatransporti;
- tagab puuetega inimestele juurdepääsu üldkasutatavatesse hoonetesse;
- määrab vajadusel tugiisiku või isikliku abistaja;
- korraldab eestkostet ja seab hoolduse.

Madli on juba ligi aasta üks kolmest Margiti abistajast. Tema meelest annab see töö häid kogemusi edaspidiseks eluks. Heiko Kruusi

Abistaja töö on hea hüppelaud

Madli Rähn (27) töötab Margiti isikliku abistajana kümnendat kuud. Ta on oma töö ja ka tööandjaga väga rahul.

Margit oskab abistajat juhendada ja oma vajadusi mõistetavalt selgitada. Ta teab täpselt, mida abistajalt nõuda ja mida mitte. Oskab julgustada ja motiveerida ning mitte panna abistajat vastutama omaenda möödapanekute eest.

Madli on viieaastase poja ema. Kui laps lasteaeda läks, asus ta otsima paindliku tööajaga tööd, et saaks elukaaslasega kordamööda poja eest hoolitseda, elukaaslane töötab vahetustega. Margiti tööpakkumise leidis Madli töötukassa portaalist. Otsustavaks sai lisaks paindlikule töögraafikule tulevase töökoha lähedus – naised elavad Tartus nimelt üsna lähestikku.

„Mul puudusid täiesti varasemad kontaktid puudega inimestega. Ma ei teadnud midagi nende abivajadustest ja olukordadest, kus üks liikumispuude tõttu piltlikult öeldes käte ja jalgadeta inimene abi vajab. Selles mõttes olin tavaline eestlane, kes küll teab, et puudega inimesed on olemas, aga ei oska nende tegelikku elu ettegi kujutada," räägib Madli.

Tasu tundub õiglane

Proovipäeva tegi ta Margiti juures läbi teise, juba kogenud isikliku abistaja kõrval. Sellele järgnes aga 16 tundi kestnud tööpäev üksinda. Madli tunnistab, et see oligi ta praeguse töö kõige pingelisem päev. „Kogu aeg kammitses mind hirm, kas ikka tegutsen õigesti, kas ikka taban ära hetke, millal appi tõtata. Juba teise inimese kodus viibimine tundus võõrastav. Kuidas ma avan teise inimese külmiku ja võtan sealt munakarbi, et Margit saaks minu abiga perele omletti valmistada?! Koju minnes olin surmani väsinud ja mõtlesin, et nüüd lähen ja magan kolm päeva jutti!" ütleb Madli naerdes.

Tagantjärele nendib ta, et eks iga amet vajab õppimist. Kui tekib ebalus, mida või kuidas teha, tuleb lihtsalt oma tööandja ehk Margiti käest

mine – kõige sellega saab Margit hakkama vaid abistaja toel.

Töö juures annab abistaja Margitile vajalikud paberid kätte ja hoiab telefoni sel ajal, kui naine sellega kõneleb.

Telefoni kõrva juures hoidmisest on Margitil rääkida ka üks vahva lugu. Kui naise suhe ta tulevase abikaasaga juba õige kuumaks läks, vestlesid nad õhtuti mehega tundide kaupa. „Kogu selle aja hoidis abistaja mul telefoni kõrva juures, see oli talle kõva katsumus. Otsisime kahekesi sobivaid asendeid, et mina saaks oma kudrutamised ära kudrutatud ja tema jaksaks lõpuni telefoni hoida," naerab Margit.

Abistaja pole abiline

Ühelgi juhul ei tohi abistaja aga abistajarollist väljuda ning puudega inimese eest valikuid või otsuseid tegema hakata.

Abistaja ei käi Margiti eest poes toidukraami ostmas, vaid sinna minnakse kahekesi. Margit otsustab, mida osta, ja abistaja tõstab valitud kauba ostukorvi. Kassas aitab abistaja ostu eest maksta. Ka koduse toidu valmistamisel on tegija ikkagi Margit. Abistaja aitab kapist poti välja võtta, sellesse Margiti valitud toiduained panna ja tema juhendamisel toitu segada.

Margitil on ka üks huvitav näide üheskoos toidu tegemisest. Kord palus ta abistajal lisada mitmeviljapudrule teelusikatäie soola. Abistaja vaatas küll kahtlevalt tööandjale otsa: kas tõesti nii palju?! Aga oma rolli hästi tundva inimesena ta mõistagi täitis Margiti soovi. Pudrunatuke muidugi läks aia taha.

Aga siit moraal: ka abistataval puudega inimesel on õigus teha valesid valikuid ja ... nende eest vastutada. Puder läks varestele, aga Margit on rahul abistaja meelekindlusega mitte sekkuda tema valikutesse. ***Anne Lill***

küsida. Vilumus tuleb tasapisi ja praegu tunneb ta end abistajatöös täiesti vabalt.

Madli on tööle vormistatud käsunduslepinguga. Puhkust selline leping töötajale ei võimalda. Isikliku abistaja brutopalk on praegu 3,04 eurot tunnis. Jaanuaris laekus pärast maksude mahaarvamist Madli pangaarvele töötasu 440 eurot.

„Jaanuaris oli mul tegelikult ka töötunde tavalisest vähem, umbes 150 tundi. Kui töötunde on rohkem, on ka kuutasu suurem," selgitab Madli. „Ma ei kurda väga palga üle, sest annan endale aru, et keskharidusega, ilma erialase väljaõppeta poleks mul oma elu esimesele töökohale kandideerides olnud väga lootust kohe kõrgepalgalist ametit saada. Samas annab isikliku abistaja amet väga hea kogemuse. See kulub kindlasti ka järgmistel töökohtadel ära."

Teeb seda ajutiselt

Väga pikalt ei plaani Madli oma praegusesse ametisse jääda. Varsti läheb poeg kooli ja ehk saab ta siis ka ise uuesti õppima minna. Tema praegused valikud on sotsiaaltöö või eelkoolipedagoogika. Mis just täpselt, tahab veel pisut järele mõtlemist.

„Kindlasti ei sobi isikliku abistaja amet kõigile inimestele," ütleb Madli, „näiteks neile, kes tahaksid tööga kiirelt majanduslikku järge parandada. Muidugi pole kõigil ka sättumust töötada selle nimel, et keegi teine saaks võimaluse elada täisväärtuslikult ja end tööalaselt teostada. Aga kel on valmidus keerulise elusaatusega inimest abistada, võiksid küll abistaja ametit proovida," arvab ta. Seda saab teha ka õpingute või muu töö kõrvalt osalise tööajaga.

„Oskus läbi rääkida, ootamatutes olukordades kiirelt reageerida, teise inimese ja ta pereliikmetega arvestada, lisaks suhtlemisoskus, rahulikkus ja kannatlikkus ning konfidentsiaalsus. See on tugev pagas, millega elus edasi minna," kiidab Madli oma ametit.

Kuidas Margit riigikogus seadust muutmas käis

Möödunud aasta algusest tuli Händikäpale nagu kõigile teistele abistajateenuse pakkujatele suure üllatusena, et isikliku abistaja teenuselt tuleb hakata riigile käibemaksu maksma. See aga tähendas, et teenus läks nii omavalitsuste kui ka ise oma arveid maksvate puudega inimeste jaoks viiendiku võrra kallimaks.

Teisisõnu tähendas see, et raha jäi inimeste abistamiseks lihtsalt vähemaks. Kust selline seadusmuudatus tuli, ei osanud hiljem täpselt selgitada ei valitsuse ega riigikogu liikmed. Ilmselt oli tegemist mingi näputeaga, mis 2016. aastal muude seadusesätetega koos läbi lasti, nii et keegi arugi ei saanud.

„Näiteks kohe jaanuaris jäi meil Tartus käibemaksu tõttu kaks puudega inimest ilma isikliku abistaja teenusest 16 tundi ööpäevas. Need inimesed saanuks igapäevaselt tööl käia ja riigile maksuraha teenida, kuid nüüd nad lihtsalt istuvad kodus vanemate hooldusel ja veeretavad päevi õhtusse," räägib Margit.

> Kõik teised omavalitsused neelasid hinnatõusu vaikselt kirudes alla.

Lisaks kasvas käibemaksu tõttu isikliku abistaja teenuse omaosalus. Kui varem maksis puudega inimene Tartus ühe abistajatunni eest 12 senti, siis pärast seadusmuudatust 15 senti. Tundub pisike vahe, aga 450 või 500 tunni korral teeb see iga kuu mitukümmend eurot rohkem, kirjeldab ta ja lisab, et seejuures on riiklikult puudest tulenevate lisakulutuste kompenseerimiseks mõeldud makstav puudetoetus ju vaid sümboolne. Ja ega abistajateenus pole ainus, omaosalust tuleb maksta ka abivahendite, ortooside, hooldusvahendite, transpordi eest.

„Paratamatult tekib küsimus, kas riik ikkagi tõesti tahab, et puudega inimesed oleksid võrdväärsed ja aktiivsed ühiskonnaliikmed. Või on kogu töövõimereformi jutt ainult suusoojaks," mõtiskleb ta.

Mõjuv etteaste

Händikäpp kirjutas koos Tartu linnavalitsusega eelmisel kevadel ja suvel hulga kirju sotsiaalministeeriumi, aga vastuseid ei saanud. Kõik teised omavalitsused ilmselt neelasid hinnatõusu vaikselt kirudes alla. Kui Margit lõpuks ka mitmele riigikogu liikmele kirja saatis, kutsutigi ta tänavu jaanuaris riigikogu sotsiaalkomisjoni istungile, kus teema oli päevakorral. Selgus, et sotsiaalministeeriumil on töös üks teine seadusmuudatus, mille juurde saaks „pookida" ka käibemaksu tagasivõtmise.

Margit oli kohal koos oma abistajaga. Ta tegi pea pooletunnise põhjaliku sõnavõtu. Kuulajad, kellest mitu nägi ilmselt esimest korda elus nii lähedalt pesuehtsat puudega inimest, kelle tõmblused panid algul kolisema ta ratastooli ja hiljem ka kogu koosolekuruumi sisustuse, kuid kelle ülevaade teemast oli täpne ja ammendav, tardusid ja vakatasid. Kui Margit lõpetas, ei olnud enam ühelgi istungil osalejal ühtki lisaküsimust.

Praeguse kava kohaselt kustutatakse isikliku abistaja teenuselt käibemaks 1. juulist. Seda suuresti tänu Margitile. ***Tiina Kangro***

Mis on ise-seisva elu HIND?

Teeme arvutuse, kui palju läheb Eesti praeguste hindade juures maksma sügava liikumispuudega inimese iseseisvus, kui ta näiteks vajab iga päev vähemalt 16 tundi isiklikku abistajat ja tööl-poes-asjaajamistel käimiseks ka igapäevast 10-kilomeetrist invataksoga sõitu.

Võtame aluseks Tartu linnavalitsuse veebilehel olevad teenusehinnad ja omaosalustasud: isikliku abistaja brutopalk 3,04 eurot tunnis (koos maksudega 4,87 eurot tunnis) ja sotsiaaltranspordi hind 0,7 eurot/km + 3 eurot sõidualustustasu. Abistajateenusest tasub Tartu linn 97 protsenti ja transpordist kuni 50 eurot kvartalis ehk ligi 17 eurot kuus.

Ühes kuus on isikliku abistaja palgakulu seega 2340 eurot – selle eest on tööl kolm isiklikku abistajat. Nad saavad töötatud tundidest lähtudes kätte kokku umbes 1400 eurot (võrdselt jagatuna igaüks pisut alla 500 euro kuus). Puudega inimese omaosalus on 70 eurot, ülejäänu tasub linnavalitsus.

Invatransport läheb maksma umbes 300 eurot kuus, millest linn tasub 17 eurot. Umbes 280 eurot tuleb tasuda puudega inimesel. Kui ta transporti iga päev ei kasuta (saab töötada kodust, ei käi linnas), saab ta seda kulu vähendada. Kuid arvestame praegu, et ta on aktiivne ja liigub pisutki ringi igapäevaselt.

Seega maksab sellise puudega inimese iseseisev elu 2640 eurot kuus. Toodud näites tasub omavalitsus sellest 2287 eurot kuus. Puudega inimesel endal jääb tasuda 353 eurot omaosalust.

353 eurot on üsna täpselt igakuine töövõimetoetus, mida saab puuduva töövõimega inimene. Inimene, kes vajab füüsilist abi kõiges, hinnatakse enamasti puuduva töövõimega inimeseks. Seega töövõimetoetus ongi läinud! Nüüd on järel veel puudetoetus, mille kõige kõrgem määr on 53 eurot kuus. Sellest ilmselt ei piisa, et maksta abivahendite, ortooside, hügieenitarvikute ja muu hädavajaliku omaosalust.

Ent iseseisev inimene saab käia tööl. Oletame, et meie näites kirjeldatud inimene, kel on korralik haridus ja kes on toetatud teenustega, teenib igas kuus 1000 eurot palka. See on summa, millelt töövõimetoetust veel ei vähendata. Pärast tulumaksu ja töötuskindlustusmakse mahaarvamist saab ta palgast kätte ligi 900 eurot kuus. Koos sotsiaalmaksuga laekub tema töötasult riigikassasse igal kuul 454 eurot maksusid.

Seega bilanss on järgmine:

- Inimene päris kindlasti võidab (sissetulekutes, elukvaliteedis, tervises jm).
- Omavalitsusele läheb see maksma 2287 eurot kuus.
- Riik võidab Margiti palgalt 454 eurot maksutulu (pensionikassasse, haigekassasse, töötukassasse ja riigieelarvesse). Sellest 60 eurot saab omavalitsus tulumaksuna endale.
- Lisaks saab kolm inimest tööd ja teenistust isikliku abistajana.

Mis oleks alternatiiv? Omavalitsus paigutaks toimetulematu inimese hooldekodusse, mille hind Tartu näitel on 900–1000 eurot kuus. Inimese töövõimetoetuse arvelt saaks sellest katta kolmandiku. Omavalitsusel tuleks välja käia ligi 700 eurot kuus, pluss tasuda hädavajalikud abivahendite omaosalused jms. Haigekassale kujuneks see aga ilmselt kallimaks, sest passiivsel inimesel on enamasti rohkem tervisemuresid.

Tiina Kangro

Kirjeldatud näide ei ole seotud ühegi konkreetse isikuga.

SAMAL TEEMAL vt Puutepunktid nr 2/2016

SOTSIAALTRANSPO
Kes vastutab sõitjate

Omavalitsus peab pakkuma puudega inimestele transporditeenust koolis, tööl ja asjaajamistel käimiseks. Suuremates kohtades on pandud selleks käima lausa eraldi liinid, Tallinnas näiteks on juba aastaid osutanud sõiduteenust AS Termak. Kuid viimasel ajal on tekkinud probleemid ja küsimus, kes vastutab sõitjate turvalisuse eest.

Kuidas edasi?

- Oleme palunud selgitust Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuametist, vastuse avaldame järgmises ajakirjas.
- Kuidas on loos kirjeldatud probleem lahendatud teistes omavalitsustes? Palun kirjutage info@puutepunkt.ee.

Teadmine, et erivajadustega laps võib bussist kaduma minna ja sattuda paljajalu lumehange, pole vanematele just julgustav. Kas lahendus oleks reisisaatjad?
Vida Press

Bussijuhid oskavad kasutada tõstukeid, lükkavad rataskärudes lapsed bussi ja sealt välja, sõidutavad nad lasteaia või kooli ukseni, kus juba personal nad vastu võtab. Kõik sujub ka siis, kui laps kooli juures ilusasti bussi istub ja kodupeatuses rahulikult väljub. Aga erivajadustega lapsed on vahel ettearvamatud, neid tuleb jälgida ja abistada. Kuidas suudab bussijuht üksinda ohjeldada 10–12-pealist isepäist seltskonda, kellega koolis-lasteaias tegeleb hulk eriväljaõppega spetsialiste?

Pikki aastaid sujus puudega laste transport Tallinnas hästi. Ent ka lapsed on muutunud keerulisemaks. Lapsevanemad on bussides toimuva üle ärevil juba mõnda aega. Paar nädalat tagasi toimus aga vahejuhtum, mida enam ignoreerida ei saa.

Saabasteta lumehanges

10-aastase Oskari ema Kätlin-Gertrud Paia ootas kodus poja saabumist. Poiss on autistlik, mõõduka vaimupuudega, teda ei saa üksi kuhugi saata ega jätta.

„Kell 16.22 helistas hoiukodust sotsiaaltöötaja ja ütles, et Oskar olevat ära jooksnud. Nemad olid lapse bussile pannud, aga mõni aeg hiljem tuli bussijuht last otsima. Ta oli läinud üht ratastoolis klienti võtma ja samal ajal oli buss järelevalveta," kirjeldab Kätlin-Gertrud.

Kuna rohkem kõnesid ei tulnud, siis arvas ta, et ju on laps siiski leitud ja kodu poole teel.

„Kell 17 sõitis buss maja ette ja bussijuht teatas, et Oskar jooksis ära. Aga et politsei juba helistas, et ta on leitud ja viidud lastehaiglasse. Juht ütles, et Oskar teeb ise ukse lahti ja läheb bussist minema ning tema ei saa midagi teha," jätkab poisi ema.

Šokis olles tellis ta takso, et lastehaiglasse sõita. Sõites sai ta kõne Termakist, kust teatati, et bussijuht tegi, mis suutis. Järgmiseks helistati lastehaiglast, kust öeldi, et kuna laps on hüsteeriline ja vägivaldne, siis nad on sunnitud ta Seewaldisse viima. „Palusin, et nad seda ei teeks, kuna olin juba 10 minuti kaugusel. Kohale jõudes selgus, et laps oli saabaste ja kinnasteta. Juhuslik mööduja oli teda sokkides lumehanges näinud ja abi kutsunud. Õues oli –12 kraadi," räägib Oskari ema.

Nõuame muutust!

„Kuigi probleemid Termaki invatranspordiga on kestnud juba pikemat aega ning ühtegi lahendust ei ole leitud ega välja pakutud, aga vanemad on hirmust teenusest ilma jäämise ees ennast tagasi hoidnud ning pole julenud eriti ka kaevata ega kurta, siis siinkohal tuleks küll tunnistada: sellisel kujul asjad enam jätkuda ei saa. Elud on ohus. Nii laste, juhtide kui ka kaasliiklejate elud," ütleb Kätlin-Gertrud.

RT. eest?

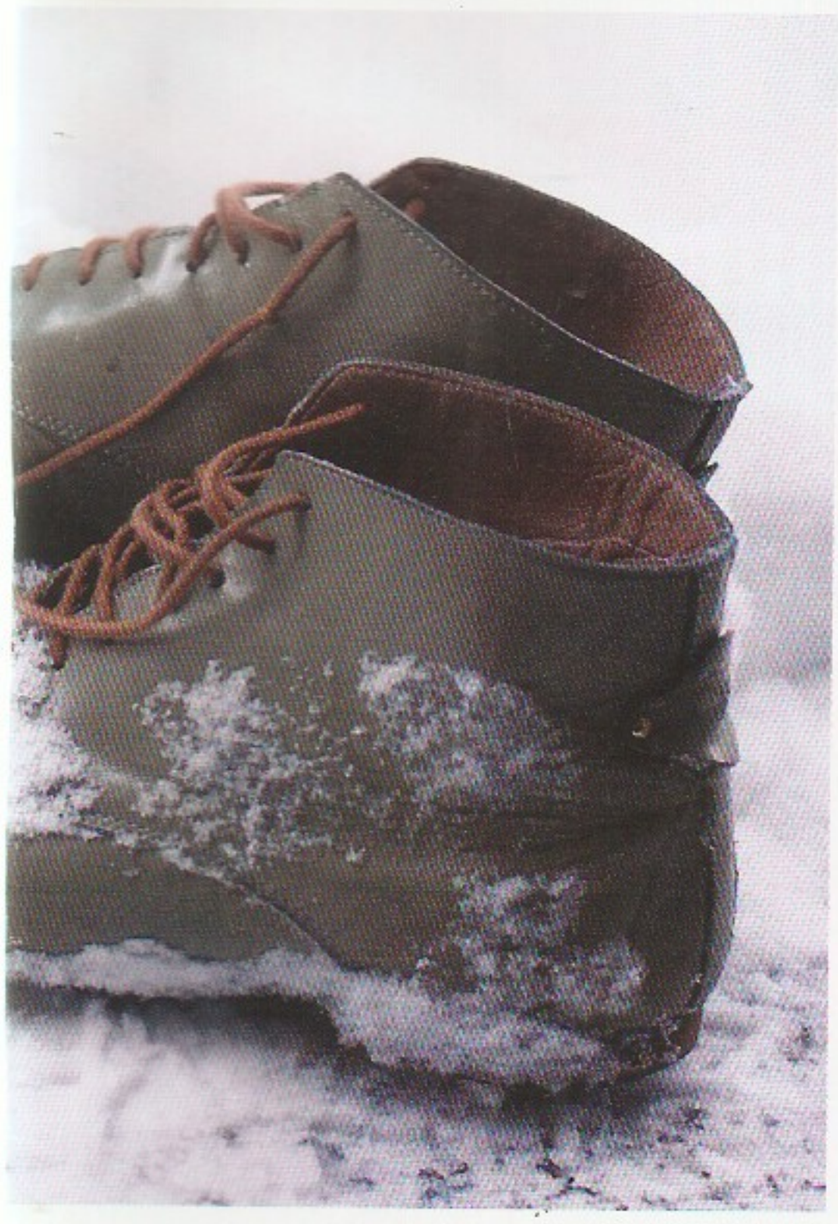

Oskari ema on koos teiste vanematega reastanud hulga küsimusi ning saatnud Termakile ja linna sotsiaal- ja tervishoiuametile:

- Kuidas on võimalik, et buss jääb ükskõik millisel ajahetkel järelevalveta ja lukustamata, kui bussis on puudega kliendid?
- Kas juhtidel on olemas mingigi (ameti)juhend, kuidas käituda olukorras, kus klient on kaduma läinud või kliendil tekib ootamatu terviserike?
- Kas juhid on läbinud mingisugusegi baaskoolituse, kuidas erivajadustega, sealhulgas vaimse puudega inimestega käituda ja suhelda ja nendega toime tulla?
- Kas juhtidel on olemas eestkostjate, lapsevanemate, hooldajate telefoninumbrid, et neid toimuvast teavitada? ***Tiina Kangro***

Vöömähe TENA Flex –
tänapäevane lahendus raske
uriinipidamatuse korral

75%
TENA mähkmete kasutajatest Skandinaavias on valinud TENA Flex vöömähkme.*

Pehme vööosa teeb mähkme paigaldamise lihtsaks ja on kandjale mugav.

Takjakinnitused on korduvalt suletavad.

Kuiva tunde tagab kiiresti imav pealispind. Vedelik lukustub kindlalt mähkmesse.

Lõhna neutraliseerija pidurdab ebameeldiva lõhna tekkimist ja levikut.

Vedelikuindikaator värvub mähkme täitumisel tumesiniseks.

Elastsed barjäärid tagavad lekkekindluse.

TENA Flex sobib nii aktiivsele inimesele kui ka voodihaigele keskmise ja raske pidamatuse hoolduseks. Tänu vöölę on mähkme paigaldamine lihtne ja ergonoomiline nii hooldajale kui ka kandjale iseseisvalt.

TENA

* TENA Skandinaaviamaade müügistatistika.

Tellige tasuta näidis www.TENA.ee

TENA hooldusvahendeid saab riikliku hüvitisega osta abivahendifirmadest (Inkotuba, ITAK jt) ja BENU apteekidest.

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:

Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

Invamess 2018 kutsub!

Kaks päeva kestvalt messilt saab informatsiooni erinevate teenuste ja toodete kohta, mis aitavad parandada puuetega inimeste igapäevast toimetulekut. Lisaks on võimalus tutvuda puuetega inimeste organisatsioonide tegevusega.

Kui soovite oma organisatsiooni tegevusi, teenuseid või tooteid messile tutvustama tulla, võtke ühèndust aadressil mihkel@tallinnakoda.ee.

Eelmisel messil osales üle 40 organisatsiooni ja seda külastas ligi 700 inimest. Väljapanekud hõlmasid õppimisvõimalusi, abivahendi- ja meditsiinitooteid, rehabilitatsiooniteenuseid jm. Messi raames toimusid erinevad info-tunnid ja võimalik oli saada sotsiaal- ja õigusnõustamist. Olete oodatud!

19. aprillil kella 12–18 ja 20. aprillil kella 10–15

INVAMESS 2018

Tallinna Puuetega Inimeste
Tegevuskeskuses (Endla 59)

SISSE-
PÄÄS
TASUTA!

WWW.TALLINNAKODA.EE

KUI SAAD AIDATA.
Või kui tead kedagi,
kes saab:
MTÜ Puutepunktid
arveldusarve EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Aitäh ajakirja toetajatele!

Eelmisel kuul olite need teie: Maret Kivisaar, Ülle Kannela, Ursi Joost, Imbi Suun, Ande Etti, Julia Abiševa, Kreet Ojamets, Heili Talts, Minija Pääslane, Maris Kurvits, Sander Saat, Chris-Helin Loik, Raili Veskilt, Kairi Arge, Alo Suursild, Anne-Mari Rebane, Heldi Käär, Karmo Kuri, Kadri ja Aivar Otsman, Krislin Padjus, Evelin Peda, Kalev Märtens, Lenne Rätsep, Kristel Jõksi, Karolina Antons, Mari Peets, Alic Aaso, Ulvi Mellis, Maria Praats, Larissa Jarada Svjatoslava Legitševa, Mari Selirand, Maarja Helimets, Anu Mölder, Leili Põlluste, Kaja Linder, Aet Urbas, Küllike Lain, Lilia Tihane, Merike Toomet, Ülle Väina, Ere Tött, Sigrid Kristin, Tarmo Leheste, Maris Luik, Elgi Saare, Siiri Klasberg, Renee Kukk, Merle Lints ning MTÜ Spordiklubi Meduus. Märtsikuu Puutepunktide jaoks kogunes annetustest 571,50 eurot, mille kasutasime ajakirja postikulu osaliseks katmiseks. Suur tänu!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka

HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU
EESTI HOOLDAJATE LIIT
TENA
TARTU ÜLIKOOLI KLINIKUMI Laste fond